

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ה.)

1

בס"ד | גיליון 38

גיליון מורחב

פרשת דברים וענייני

חורבן ביהמ"ק התשפ"א

בפרשה ובדף היוסי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפורים מגדולי ישראל

לפני הרב הקדוש רבי לוי יצחק מברדיטשוב הגיע דין תורה

עשיר הפקיד חביות דבש אצל אחד מבני העיר. עברו שנים, והשומר נפטר לבית עולמו. יום אחד הגיע הסוחר לבקש את פקדונו. אמרו היתומים: איננו יודעים מאומה אודות פקדונך. למען האמת, מצאנו חביות דבש במרתף, אולם מאין נדע אם הן פקדון, אולי היו שייכות לאבינו?

הדיינים פסקו, כי עליהם להישבע שאינם יודעים מהפקדון, ופטורים מלהחזיר. רבי לוי יצחק שהכיר את העשיר כאדם ישר, הצטער מאד. אכן, כן הדין, אולם כיצד יתכן שבדין תורה יצא משפט כזה. הוא התפלל להש"ת שיאיר את עיניו. הגיע אליו הנפטר בחלום והרגיעו: אל תצטער, כי המשפט לאלוקים הוא. אבי ז"ל עסק במסחר עם אביו של בעל הדבש, והלה נשאר חייב לו סכום כסף כפי שווי הדבש. לכן התגלגל הדבר שהוא ישיב לי כסכום שנשכח... בדקו ומצאו כי החשבון היה בדיוק.

בעיירה פודהורצה השוכנת על אם הדרך בין סאסוב לברודי, היה פונדק בבעלות יהודי. באחד מביקוריו של רבי משה לייב מסאסוב במקום, הראהו בעל הבית באורוות הסוסים סוס קטן, וסיפר כי הוא 'פלאי פלאים', דל גוף ואוכל מעט. אך אין כמוהו לעבודה ולחריצות. כל משא אינו כבד עבורו. אף אם עגלה רתומה לשני סוסים שקועה בבוץ וזקוקה לעזרה, רותמים אליה את הסוס הקטן, ואז תצא בקלות. בכל הסביבה ידוע כי סוס זה מהווה פתרון לכל בעיה, ומביא רווחים נאים, ממש 'מכרה זהב', הרבי הקשיב לדבריו בשתיקה. לעת ערב פשפש הרבי בין הספרים העתיקים שבבית, ומצא פתק שהצהיב מרוב יושן, ובו נרשם חוב. שאל את בעל הפונדק, האם אתה שומר על פתק זה בכוונה? לא, ענה, בין הספרים שירשתי מאבי ישנן רשימות, ועד כה לא עיינתי בהן. בפתק נרשם חוב ישן שאחד היה חייב לסב המארח. ברבות השנים נפטרו נותן הפתק ומקבלו. פנה הרבי לבעל הפונדק בשאלה: היות ואתה הנך היורש החוקי של מקבל הפתק, האם הנך מוותר במחילה גמורה לנונתו?

ודאי, ענה הפונדקאי, הרי אין לי שום אפשרות לתבוע חוב זה, ומדוע לא אמחל לו במחילה גמורה. אמר לו הרבי: אשריך שהצלת נפש אומללה, עכשיו בא ונראה את סוסך הקטן. יצאו אל האורווה ומצאו את הסוסון מוטל מת. הפונדקאי שלא ידע לשלב בין הדברים, פרץ בצעקות על מות הסוס.

אמר לו הרבי: דע לך, מי שמת חייב ואינו משלם, מן השמים מחייבים אותו לשוב לכאן לשלם את חובותיו. בסוס זה נתגלגלה נשמתו של נותן הפתק, בעל החוב. הוא נאלץ לעבוד ולשרת, כדי לשלם לך את החוב שהיה חייב לסבך. עכשיו שויתרת על החוב ומחלת לו במחילה גמורה, שוחררה הנשמה משעבודה וקיבלה את תיקונה. אשריך שזכית לך, בזכות זו תתברך בכל מעשי ידך, והברכה נתקיימה (כידוע הרה"ק רמ"ל עסק כל ימיו בפדיון שבויים, ונזדמנה לו מצוה זו שהיא כפדיון שבויים, לפדות נשמה שהתגלגלה בבעל חי, דאי' בשה"ק שצערה קשה מנשוא).

(יגדיל תורה, משפטים עמוד שי"ג)

הנשמה חזרה בגלגול לתקן עוולות ולהחזיר חובות

"בזוהר הקדוש (דף צד.) מפרש 'ואלה המשפטים' – 'ואילין אינון סדורין דגלגולא' (אלו הם הסדרים של גלגולי הנשמות). שאל המגיד הק' ממזריטש לרבו הבעש"ט זצ"ל, מה השייכות בין המשפטים לגלגולים. אמר לו הבעש"ט, אם תרצה להבין, לך ליער פלוני, שם תמצא מעיין נובע, הסתתר שם בין האילנות עד השעה שש (עד הצהריים), ואז תבין. המגיד יצא ליער, והמתין בין האילנות.

הגיע אל המעיין פרש עיף ויגע, ירד מן הסוס, ולאחר שסעד את לבו, קם ונסע לדרכו, ובקומו הפיל את ארנקו. אחר כך הגיע למקום אדם אחר, עצר למנוחה קלה, וכשראה את ארנק הכסף, לקחו והסתלק מן המקום.

לאחר מכן בא הלך עני במקלו ובתרמילו, מילא ספל מים. טבל בו את פתו, ושקע בשינה. לפתע שב הפרש רוכב על סוסו, מצא את העני הישן, וטלטלו בגערה: היכן הארנק שאיבדתי? הן? השיבו העני בתמימות: לא מצאתי מאומה, ואיני יודע מי גנב את כספך. החל הפרש לצעוק: הב את הכסף, הרי מלבדך לא היה כאן איש, והכחו מכות נמרצות. משהגיע השעה שש, שב על עקבותיו, וסיפר לבעש"ט את הדברים התמוהים שראה - הראשון איבד רכשו, השני זכה באוצר, והשלישי הוכה על לא דבר.

אמר לו הבעש"ט: אסביר לך הכל על פי סוד הגלגול, שלשת האנשים הללו היו בגלגול הראשון לוח, מלוה ודיין. הפרש הרוכב היה חייב כסף למוצא הארנק, וההלך העני היה הדיין ביניהם. בגלגול הראשון התעצל בדינם, ופטר את החייב ללא דרישח וחקירה. עתה באו שלשתם בגלגול לתקן עיוותם. החייב איבד את ארנקו ומצאו השני, והדיין קיבל את עונשו במכות.

זו כוונת הזוהר הקדוש, 'ואלה המשפטים' - שרומז על סוד הגלגול. פעמים נראה לנו שמשפטי ה' אינם מובנים לפי שכלנו, ויש שב"ד פוסקים שישבע ויפטר אף שבאמת הינו חייב. אבל לסי סוד הגלגול הכל מובן, כי היה חייב לו בגלגול שעבר, וכעת בא לשלם את חובו.

(בעש"ט עה"ת הערה א')

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.ג). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה).

2

בס"ד | גיליון 38

גיליון מורחב

פרשת דברים וענייני

חורבן ביהמ"ק התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

שתי טובות כנגד שתי זכויות

דברים א' ל"ו: "זולתי קלב בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו יען אשר מלא אחרי ה'".

הוא יראנה ולו אתן וגו': "צריך לדעת למה הוצרך לומר יראנה כיון שמבטיח לתתה לו בכלל מאתים מנה, ונראה שנתכוון ה' לומר שב' זכויות היו ביד קלב בענין זה ובשבילם זכה לב' דברים, א', שפינה עצמו מעצת המרגלים ולא אמר רע, ב', שאדברא היה סותר דברי המרגלים למלאות אחרי ה' דכתיב (במדבר י"ג ל') ויהס קלב וגו', וייעד לו ה' ב' דברים טובים, כנגד מה שפינה עצמו מעצת המרגלים עלה בידו זכות שלא ימות בגזירתם, והוא מה שסמך לומר בן יפנה הוא יראנה. פירוש, בשביל שפינה עצמו מעצת המרגלים, יצא מכלל גזירת אם יראה איש וגו' וכל מנאצי לא יראוה (שם י"ד כ"ג), וכנגד שמילא אחרי ה' נתן לו את הארץ, והוא אומר ולו אתן את הארץ וגו' יען אשר מלא אחרי ה'".

(אור החיים הקדוש)

ירושת הארץ כשכר על דיבור בשבחה

פירוש נוסף (על פי דברי האור החיים הקדוש): קלב ריגל את הארץ ודבר בשבחה, לכך מדה כנגד מדה יזכה שירשנה.

כיבוד האב של עשיו וחורבן ביהמ"ק

דברים ב' ג': "רב לכם סב את החר הזה פנו לכם צפנה".

רב לכם סב: "תגין על הסמך לפי שכבד את אביו שהיה בן ס' בלדתו אותם, ולכך עתיד להחריב הבית שהוא ס' אמות".

(בעל הטורים)

לא האמינו ביכולת ה', לכן לא יכנסו לארץ לראות ביכולתו

דברים א' ל"ז: "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם".

"בגללכם. באמת העיד הכתוב יען לא האמנתם בי ואיך אמר בגללכם, אבל טעמו בגלל מריבתכם, (רמב"ן). והרא"ש אמר, כי מה שנגזר עליהם לבלי הכנס לארץ היה מדה כנגד מדה, הם לא האמינו ביכולת ה', לכן לא יכנסו לראות ביכולתו...".

(הכתב והקבלה)

מדוע רדפו הדבורים את בני ישראל

דברים א' מ"ד: "ויצא האמרי הישב בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים ויכתו אתכם בשעיר עד חרמה".

הקב"ה רמז לישראל, כי כשם שאומרים לדבורה: לא מעוקצך ולא מדובשך, כך אין לו חפץ בהנהגה הסותרת שבה נהגו, בתחילה בסירובם לעלות לארץ, שהוא כדוגמת הדבורה העוקצת, ולאחר מכן בנכונותם לחזור בהם ולהסכים לעליה עד כדי מסירות נפש: ולא מדובשך, ולפיכך היה עונשם מדה כנגד מדה – "וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים".

(באר משה)

קדושה גוררת קדושה

דברים א' י"א: "ה' אלקי אבותיכם יסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם".

כפי שאתם תתנהגו בקדושה ובטהרה – "ככם" – כך לעומתכם – "יוסף עליכם" – הש"ת להאציל מקדושתו עליכם, שהרי הבא להיטהר מסייעין לו.

(אור פני משה)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

בלשון שכיבד עשיו את יעקב, כיבדו הקב"ה

דברים ב' ג': "רב לכם סב אַתְּ הָהָר הַזֶּה פְּנֵי לָכֶם צַפְנָה".

"אמר רבי שמואל בר רבי גדליה: אמר הקב"ה: גמולות אני פורע (לעשיו, על שכיבד את יעקב פעם אחת), בשעה שנתן יעקב דורון לעשו, מה עשיו אמר לו (בראשית ל"ג ט'): "יש לי רב" (הרבה רכוש יש לי) לא תצטער (ואינך צריך להתאמץ ולתת לי משלך). אמר הקב"ה: בלשון הזה ("רב") כבדו (עשיו ליעקב וסירב תחילה לקבל את מתנתו), בלשון הזה אני אומר לו (ליעקב, כלומר לבניו) פנו (לכם) מלפניו (כמו שכתבו "פנו לכם צפונה") "רב לכם סב" (דבר גדול הוא מכם להילחם בו, כיוו שיש בידו זכות שכיבד את יעקב אחיו פעם אחת)".

(דברים רבה א' י"ז)

מדוע זכה רבי עקיבא ל 24,000 תלמידים

דברים א' י"א: "ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כֶּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם".

פירוש: איתא ביבמות (דף סב:): "אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא" ונראה לעיני אמאי זכה למספר זה של תלמידים.

ושמא ל"ל, דרבי עקיבא הלך ללמוד 24 שנים (נדרים דף נ). ומשה בירך לישראל: "ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כֶּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם".

ואם כן על כל שנה (שהיא יחידת זמן אחת) שהשקיע עצמו רבי עקיבא בלימוד, שילם לו הקב"ה שכרו שהעמיד אלף תלמידים, כברכת משה רבינו "יוסף עליכם ככם אלף פעמים", וזהו שאמר "ככם" כי למדנו בסנהדרין (דף יט:): "כל המלמד בן חבירו תורה - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" וזהו "ככם" - ממש.

משה רבינו בירך לישראל - ונתברך באותה ברכה עצמה

אמרו רבותינו שכל המברך - מתברך, וראה לשון הכלי יקר (בראשית י"ב ג'): "ובאותה ברכה שהוא מברכו יברך ה' גם את המברך", ואיתא בשער הגלגולים (הקדמה ל"ו) שרבי עקיבא גלגול משה רבינו, ונמצא שביך משה לבני ישראל: "יוסף עליכם ככם אלף פעמים", וחזרה הברכה ונתקיימה בו עצמו!

משה רבינו בירך את ישראל - ונתברך באותה ברכה עצמה, מדה כנגד מדה!

הפה שאמר 'לא איש דברים אנכי', אמר 'אלה הדברים'

דברים א' א': "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחרצית ודי זקב".

"אלה הדברים אשר דבר משה... בוא וראה כשאמר הקב"ה למשה: "לכה ואשלחך אל פרעה" (שמות ג' י'), אמר לו משה: ... לא איש דברים אנכי (שם ד' י'), אמר לו (הקב"ה): ... והרי אדם הראשון שלא למדו בריה, מנין היה יודע שבעים לשון, שנאמר: 'ויקרא להם שמות' (בראשית ב' כ'), שם לכל הבהמה אין כתיב כאן, אלא שמות [מי שם פה לאדם שהיה קורא שמות שם לכל אחד ואחד משבעים לשון], הפה שאמר 'לא איש דברים אנכי', אמר 'אלה הדברים'..."

(מדרש תנחומא הוספה לפרשת דברים על פי כ"י ה' מאוקספארד ועל פי כ"י ספרדי)

לוט לא גילה על קרבה משפחתית מדרגה גבוהה - זכה להיחשב כקרוב משפחה בדרגה גבוהה יותר

דברים ב' ה': "אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרדף כף רגל פי ירשע לעשו נתתי את הר שעיר".

ברש"י ד"ה ירושה לעשו: "מאברהם, עשרה עממים נתתי לו, שבעה לכם וקיני וקנזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשנים לבני לוט, בשכר שהלך אתו (לוט) למצרים ושתק על מה שהיה (אברהם) אומר על אשתו, אחותי היא, עשאו כבנו".

פירוש: אברהם אבינו קרא לשרה אשתו "אחותי" ולוט לא גילה לאיש, ששרה אינה אחות אברהם כי אם אשתו, שהיא דרגת קרובה גבוהה יותר. ושכרו שנמדד לו כמדתו, שאברהם היה קורא אותו "אח" (וכן הוא בבראשית י"ג ח': "אנשים אחים אנחנו") ומעכשיו יחשב בדרגת קרובה גבוהה יותר אל אברהם, שמחשיבו הקב"ה כבנו של אברהם.

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

4

בס"ד | גיליון 38

גיליון מורחב

פרשת דברים וענייני

חורבן ביהמ"ק התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בענייני חורבן בית המקדש

בני נכר החריבו – עתה יבנו

ישעיה ס' י': "ובנו בני נכר חמתיה ומלכיהם ושרתיהם כי בקצפי הכיתיה ובקצוני רחמתיה".

"... ומדרש תנחומא: למה נמשלה מלכות זו (אדום) לחזיר, שעתיד הקב"ה להחזיר עליהן מדת הדין. ויש נוסחאות שכתוב בהן: שעתיד להחזיר העטרה ליושנה, והענין כי שני המקדשים נבנו ע"י ישראל, בית ראשון בנה שלמה שהוא מזרע יהודה, בית שני בנה זרובבל שהיה ג"כ מזרע יהודה, שנאמר: (זכריה ד' ח') "ידי זרובבל יסדר" וגו', ונעשה על ידי כורש שנתן רשות בזה, אבל הבית השלישי עתידה אומה זו לבנותו, וזהו שאמרו: עתיד להחזיר העטרה ליושנה, לפי שהוא החריבו".

(רבינו בחיי ויקרא י"א ד')

רעב כנגד חטא לשון הרע

גיטין דף נו.:"שדריה (שלח הקיסר של רומי) עליוהו (עליהם) לאספסינוס קיסר, אתא צר עליה תלת שני (ובא והטיל מצור על העיר ירושלים שלוש שנים והיה בה רעב)".

נוסף על צער המצור היה להם צער רעבון ג' שנים, וזה כנגד חטא לשון הרע השקול כע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים. וכן, חטא הלשון הוא ע"י הגרון והפה ולכן הגיע להם צער רעבון בגרון ובפה.

(ע"פ הבן יהודע)

חיללו את כבוד התורה שבה ז' ספרים - נמשך להם בזיון ז' שנים

גיטין דף נו.:"... שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל".

על שחיללו את כבוד התורה שכתוב בה (משלי ט' א'): 'חצבה עמודיה שבעה', והיינו, שיש בה שבעה ספרים (כמבואר במסכת שבת דף קטז.), לכן נענשו שנמשך בזיון זה להם במשך שבע שנים.

(ע"פ הבן יהודע)

כנגד שאמרו "אין בי כח" - ילכו בלא כח לפני רודף

איכה א' ו': "ויצא מן בת מבת ציון כל הדרה היו שריה פאילים לא מצאו מרעה וילכו בלא כח לפני רודף".

"היו שריה כאילים", ר' סימון בשם ר' שמעון בר אבא ור' שמעון בן לקיש בשם ר' יהושע: מה אילים הללו בשעת שרב הופכין פניהם אלו תחת אלו, כך היו גדולי ישראל רואין דבר עבירה והופכין פניהם ממנו, אמר להם הקב"ה: תבוא שעה ואני עושה לכם כן (ובמתנות כהונה - שילכו בשבי האילים בשעת רעב), וילכו בלא כח לפני רודף.

ר' עזריה בשם ר' יהודה בר' סימון אמר: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה, כמד"א (תהלים ס' י"ד): 'באלוקים נעשה חיל', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, כביכול מתישין כח גדול של מעלן, דכתיב (דברים ל"ב י"ח): 'צור ילדך תשיל'. ר' יהודה בר' סימון בשם ר' לוי בר' טרפון: בזמן שישראל עושין רצונו של הקב"ה מוסיפין כח בגבורה של מעלה, כמד"א (במדבר י"ד י"ז): 'ועתה יגדל נא כח ה', ובזמן שאין עושין רצונו של הקב"ה כביכול מתישין כח גדול של מעלן, והולכין גם הם בלא כח לפני רודף. ר' הונא ור' אחא ור' סימון בשם ר' שמעון בן לקיש, ורבנן בשם ר' חנינא: היה אדם אומר לחבירו בירושלים, הקריני דף אחד ואומר לו אין בי כח, השניני פרק אחד ואומר לו אין בי כח, אמר להם הקב"ה: תבוא לכם שעה ואני עושה לכם כן, וילכו בלא כח לפני רודף".

(איכה רבה א' ל"ג)

המשייר בביתו זכר לחורבן כדונו – לא יחרב ביתו

בבא בתרא דף ס': "אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: אמה על אמה. אמר רב חסדא: כנגד הפתח".

"... וכ"כ המועד לכל חי (להגר"ח פלאג' זצ"ל, סי' יו"ד אות צ"ה) דכמה מצעטר על בתי בני ישראל דאין עושין להם ציור כראוי זכר לחורבן וכו', ושמע מפי הרב מר אביו ז"ל, דהיה בדוק אצלו, דכל בית דאית בה אמה על אמה כשיעור נגד הפתח כדונו, ומראה הלבנים נראה מטיט, אותו הבית נכון עד העולם וכל הדרים עליה".

(כף החיים סימן תק"ס ס"ק י"א)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

זכות מניעת בושה כנגד גרימת בושה במה שמסרה רחל הסימנים

ללא

ירמיה ל"א ט"ו-ט"ז: "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שִׁכָּר לִפְעֻלְתֶּךָ נָאִם ה' וְשָׁבוּ מֵאֲרָץ אוֹיֵב: וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתֶךָ נָאִם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם".

פירושו: בבראשית (כ"ט כ"ה): "וַיְהִי בְּבָקֶר וַהֲנֵה הוּא לְאֵה וַיֹּאמֶר אֵל לְבָן מֶה זֹאת עָשִׂיתְ לִי הֲלֹא בְּרַחֵל עֲבַדְתִּי עֶמְקָה וְלֵמָּה רָמִיתָנִי". וברש"י (ד"ה ויהי בבקר והנה היא לאה): "אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים".

מובא במדרש (איכה רבה פתיחתות כ"ד) שבאו האבות לבקש מהקב"ה שלא יחריב את ביהמ"ק ולא נענה להם, ורק כאשר באה רחל וביקשה בזכות מעשה זה של מסירת הסימנים לאחותה, אמר לה הקב"ה (ירמיה ל"א ט"ו-ט"ז): "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שִׁכָּר לִפְעֻלְתֶּךָ נָאִם ה' וְשָׁבוּ מֵאֲרָץ אוֹיֵב: וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתֶךָ נָאִם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם". וכן מצינו הרבה בחז"ל במעלת רחל במסירת הסימנים ללאה.

רחל נהגה בחוסר קינאה - ה' לא יקנא לבנים

ויש להבין וכי גדול מעשה זה של רחל יותר ממעשהו של אברהם שקפץ לתוך כבשן האש באור כשדים? וכן יצחק שנעקד על גבי המזבח ומסר נפשו למות, ולא מצינו שנזכרו מעשיהם של אברהם ויצחק כמעשה גדול כמסירת הסימנים ומהו אם כן גודל המעשה בזה ומדוע נענתה רחל דווקא על מעשה זה?

לפי פשוטו יש לבאר שהקב"ה שמע לרחל בגלל שגמל לה מדה כנגד מדה, הואיל והיא לא קנאה באחותה, גם הוא ינהג בבניו לפנים משורת הדין, וכביכול לא יקנא להם.

עוד י"ל, שאם לא היתה רחל מוסרת את הסימנים ללאה אחותה, היתה לאה מתבזה ומתביישת בושה נוראה ואיומה, וביטין (דף נז). אמרו: "בוא וראה כמה גדולה כוחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו".

נמצא שגדול כוחה של בושה להחריב את ביהמ"ק, ובשל הבושה יצאו לגלות, ולכן בזכות שמנעה רחל בושה מאחותה, תעמוד דווקא זכות זו (והיינו, שהוא כעין תיקון לבושה במעשה קמצא ובר קמצא) להשיב את הבנים ולבנין ביהמ"ק בגאולה השלמה, בב"א.

גלות כנגד חמץ, ע"ז וכנגד השגת גבול

איכה א' ג': "גִּלְתָּהּ יְהוּדָה מֵעֵנִי וּמִרַב עֲבָדָה הִיא יֹשְׁבָה בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ כֹּל רֹדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים".

באיכה רבה (פרשה א' כ"ח): "... לכן נאמר גלתה יהודה, מעוני, על שאכלו חמץ בפסח כמד"א (דברים ט"ז): לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני... ד"א מעוני, על שעבדו עבודת כוכבים כמד"א (שמות ל"ב י"ח) קול ענות אנכי שומע".

על שעבדו עבודת כוכבים - א"י מקום השכינה והקדושה, ועל ידי שעבדו ע"ז טימאו וביקשו להתרחק מהקב"ה, על כן, **מדה כנגד מדה**, הרחיקם ה' מעליו ומארצו.

"מעוני שגזלו לעניים, מרוב עבודה שהשתעבדו בעבדיהם בני ישראל (תרגום). כידוע "גזילת העני" היא ע"י השגת גבול שדהו, שהרי אין לעני כסף וזהב לגזול ממנו ורק פיסת אדמה אותה ניתן לגזול ע"י השגת גבול, כמו שנאמר (ישעיה ג' י"ד): "גזילת העני בבתיכם בבתיכם דייקא. על כך נענשו מדה כנגד מדה. כל רודפיה השיגוה בין המצרים" רודפיהם השיגום בגבולות שדותיהם, כביאור רש"י - 'גבולים של שדה וחרם'. ועל חטאם שהשתעבדו בעבדיהם, בני ישראל נענשו 'היא ישבה בגויים לא מצאה מנוח' - שהוכבד עליהם עול משעבדיהם".

(טללי אור איכה, עמוד ע"א)

"על שאכלו חמץ וכו' וכפרו בגאולת מצרים - לכן נענשו בגלות... בשביל שהשתעבדו בעבדים לכן נענשו כחטאם ונכנעו בגלות. וכל שאר הדברים הנזכרים גם כן... לכן גלו והלכו בשבי כעניים מרודים".

(יפה ענף)

פירושו: 'על שאכלו חמץ בפסח' - הקב"ה הוציא את בני ישראל על מנת להביאם לא"י, ומיהרם לעשות כן ועד כדי דלא היה סיפק בידם להחמיץ בצקם ואכלו מצות. נמצא דאם אכלו חמץ בפסח הרי זה ככפירה בטובה שנעשתה להם ע"מ להביאם לארץ הבחירה, ומדה כנגד מדה, גלו מהארץ.

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

זכות מניעת בושה כנגד גרימת בושה במה שמסרה רחל הסימנים ללאה

ירמיה ל"א ט"ו-ט"ז: "מנעי קולך מִבְּכִי וְעִינֶיךָ מִדְּמְעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלְתְּךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב: וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם".
פירוש: בבראשית (כ"ט כ"ה): "וַיְהִי בְּבִקְרֹה וְהָנָה הוּא לְאֵה וַיֹּאמֶר אֶל לְבָן מֵה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְּרַחֵל עֲבָדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רָמִיתָנִי". וברש"י (ד"ה ויהי בבקר והנה היא לאה): "אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים".

מובא במדרש (איכה רבה פתיחות כ"ד) שבאו האבות לבקש מהקב"ה שלא יחריב את ביהמ"ק ולא נענה להם, ורק כאשר באה רחל וביקשה בזכות מעשה זה של מסירת הסימנים לאחותה, אמר לה הקב"ה (ירמיה ל"א ט"ו-ט"ז): "מנעי קולך מִבְּכִי וְעִינֶיךָ מִדְּמְעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלְתְּךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב: וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם". וכן מצינו הרבה בחז"ל במעלת רחל במסירת הסימנים ללאה.

רחל נהגה בחוסר קינאה - ה' לא יקנא לבנים

ויש להבין וכי גדול מעשה זה של רחל יותר ממעשהו של אברהם שקפץ לתוך כבשן האש באור כשדים? וכן יצחק שנעקד על גבי המזבח ומסר נפשו למות, ולא מצינו שנזכרו מעשיהם של אברהם ויצחק כמעשה גדול כמסירת הסימנים ומהו אם כן גודל המעשה בזה ומדוע נענתה רחל דווקא על מעשה זה?

לפי פשוטו יש לבאר שהקב"ה שמע לרחל בגלל שגמל לה מדה כנגד מדה, הואיל והיא לא קנאה באחותה, גם הוא ינהג בבניו לפנים משורת הדין, וכביכול לא יקנא להם.

עוד י"ל, שאם לא היתה רחל מוסרת את הסימנים ללאה אחותה, היתה לאה מתבזה ומתביישת בושה נוראה ואיומה, ובגיטין (דף נז.) אמרו: "בוא וראה כמה גדולה כוחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו".

נמצא שגדול כוחה של בושה להחריב את ביהמ"ק, ובשל הבושה יצאנו לגלות, ולכן בזכות שמנעה רחל בושה מאחותה, תעמוד דווקא זכות זו (והיינו, שהוא כעין תיקון לבושה במעשה קמצא ובר קמצא) להשיב את הבנים ולבנין ביהמ"ק בגאולה השלמה, בב"א.

מתוך הקינות לתשעה באב

"...על צנאֵרנו נִרְדְּפָנוּ אוֹי. כִּי שָׁנְאָת חֲנָם וְרָדְפָנוּ. אוֹי מֵה הָיָה לְנוּ".
"היינו נתונים בעול עבודה קשה ולא ניתן לנו מנוח עד שבאנו לבבל. אוֹי וּשְׁלָם לְנוּ ה' מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה עַל שֶׁרָדְפָנוּ שְׁנֵאת חֲנָם. אַמְהָ"ל".

"עֲבָדִים מְשֻׁלּוּ בְנוּ אוֹי. כִּי שְׁלַח עֲבָדִים בְּטֻלָּנוּ. אוֹי מֵה הָיָה לְנוּ".
"הכשדים, שהם אומה שפלה כעבדים, משלו בנו. אוֹי וּשְׁלָם לְנוּ ה' מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה עַל כִּי בִטְלָנוּ מִצֹּת שְׁלֹחַ עֲבָדִים. אַמְהָ"ל".

"בִּנְפְשֵׁנוּ נָבִיא לְחַמְנוּ אוֹי. כִּי קִפְצָנוּ מֵעֵינֵי יְדִינוּ. אוֹי מֵה הָיָה לְנוּ".
"היינו בסכנת חרב המדבר, כשיצאנו לשדה להביא את מזונותינו. אוֹי וּשְׁלָם לְנוּ ה' מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה כִּי סָגְרָנוּ יְדֵינוּ מִלִּתֵּן לַעֲנִי. אַמְהָ"ל".

"עֹרֹנוּ כְּתַנּוּר נִכְמְרוּ אוֹי. כִּי כְבוֹדֶם בְּקִלּוֹן הִמְירוּ. אוֹי מֵה הָיָה לְנוּ".
"עורנו נעשה מצומק, כמו תמרים המתבשלים בתנור ומצטמקים. אוֹי וּשְׁלָם ה' מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה כִּי הִחְלַפְנוּ אֶת כְּבוֹד הַקַּב"ה בַּעֲבוּדַת אֱלִילִים. אַמְהָ"ל".

"נְשִׁים בְּצִיּוֹן עָנוּ אוֹי. כִּי אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ טָמְאוּ וְזָנוּ. אוֹי מֵה הָיָה לְנוּ".

"נשים, שהיו נשואות לאנשים, ענו בירושלים. אוֹי וּשְׁלָם ה' מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה כִּי טָמְאוּ בְּזָנוּת אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ. אַמְהָ"ל".

"שָׂרִים בְּיָדָם נִתְּלוּ אוֹי. כִּי גִזְלַת הָעֵינִי חָמְסוּ וְגָזְלוּ. אוֹי מֵה הָיָה לְנוּ".
"שרי ישראל נתלו בידם. אוֹי וּשְׁלָם ה' מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה כִּי פִשְׁטוּ יָדָם בְּגִזְלָה וְחָמְסוּ אֶת הָעֵינִי. אַמְהָ"ל".

"בְּחֹרִים סָחוּן נִשְׂאוּ אוֹי. כִּי בְּבֵית זֹנָה נִמְצְאוּ. אוֹי מֵה הָיָה לְנוּ".
"על כתפי הבחורים הניחו ריחיים, כדי ליגעם. וזה שלם ה' מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה עַל כִּי נִמְצְאוּ בְּבֵית זָנוּת. אַמְהָ"ל".

"זָקֵנִים מִשְׁעַר שְׁבָתוֹ אוֹי. כִּי מִשְׁפָּט יָתוּם וְאֶלְמָנָה עָוְתוּ. אוֹי מֵה הָיָה לְנוּ...".

"שבעים הזקנים, שהם הסנהדרין היושבים בשער לשפוט, נתבטלו. אוֹי וּשְׁלָם ה' מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה עַל כִּי לֹא הוּצִיאוּ דִין אִמֵּת בַּמִּשְׁפָּט יָתוּם וְאֶלְמָנָה. אַמְהָ"ל".

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

ז

בס"ד | גיליון 38

גיליון מורחב

פרשת דברים וענייני

חורבן ביהמ"ק התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

טיטוס שנתגאה קיבל עונשו דווקא ע"י בריה פחותה וקטנה

גיטין דף נו: "... טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה. מה עשה? תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים, והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה, ונטל סייף וגידר את הפרוכת, ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא, וכסבור הרג את עצמו, שנאמר: שאגו צורריך בקרב מועדיך שמו אותותם אותות. אבא חנן אומר: מי כמוך חסין י-ה - מי כמוך חסין וקשה, שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושותק. דבי רבי ישמעאל תנא: מי כמוכה באלים ה' - מי כמוכה באלמים. מה עשה? נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרוטני (סל גדול ששופים בו יין מגת לבור), והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן, והושיבן בספינה לילך להשתבח בעירו... עמד עליו נחשול שבים לטובעו, אמר: כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים, בא פרעה טבעו במים, בא סיסרא טבעו במים, אף הוא עומד עלי לטובעני במים, אם גיבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה!

יצתה בת קול ואמרה לו: רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה, אמאי קרי לה (ומדוע נקראת) בריה קלה? דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה (אוכלת אך אינה מוציאה דרך בית הרעי), עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה. עלה ליבשה, בא יתוש ונכנס בחוטמו, וניקר במוחו שבע שנים. יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא (יום אחד עבר ליד הנפח), שמע קל ארזפתא אישתיק (קול של קורנס והפסיק היתוש לנקר), אמר: איכא תקנתא (יש תקנה, פיתרון לבעיית). אבל לאחר זמן התרגל היתוש והמשיך לנקר במוחו)...

אמר רבי פנחס בן ערובא: אני הייתי בין גדולי רומי, וכשמת פצעו את מוחו, ומצאו בו כצפור דרוור משקל שני סלעים. במתניתא תנא: כגוזל בן שנה משקל שני ליטריף.

טיטוס תמה על הים שכל הנחלים הולכים בקרבו ואין בו מוציא, לכן שלח לו ה' יתוש, שגם הוא רק מכניס ואינו מוציא... ומעתה לא יתמה עוד על הים ועל גבורת ה'.

(יערות דבש ח"א דרוש י')

יתוש במוחו של טיטוס על שהרג את חכמי ישראל

היתוש ניקר דווקא במוחו של טיטוס (שמוח הוא מקום החכמה) כעונש על שהרג את חכמי ישראל. חכמי ישראל הם "הראש" של ישראל, לכן נכנס דווקא ל"ראש" של טיטוס.

(ע"פ הבן יהוידע)

לא הבחין בין עיקר לטפל, יענש בבריה דוגמתו

מדוע נענש טיטוס דווקא בבריה שאוכלת אך אינה מוציאה דרך בית הרעי? העץ יוסף פירש שאין הפסולת יוצאת ממנה אלא כשתיפגר. ונראה שמן הראוי להענישו בכך. כי אדם בר מעלה מבחין בין עיקר לטפל, ומבחין בין אוכל לפסולת. אבל הרשע נדף ע"י כל רוח ורצון קל, ואינו מתגבר על נטיותיו הרעות. לכן יענש ע"י יצור הדומה לו, שאינו מבחין בין עיקר לטפל.

(לקט מהגיוני התורה עמוד 929)

פירושו: טיטוס חשב שהוא הגדול מכולם, לכן נענש ע"י הבריה הקטנה מכולם.

שמחו על נחלת בית ישראל שנעשתה שממה, כן ישמחו כולם על חורבן ארצך

יחזקאל ל"ה ט"ו: "כְּשִׁמְחַתְךָ לְנַחֲלַת בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר שִׁמְמָה בְּנֵי אֶרֶץ כְּנָעַן וְכָל אֲדוֹם כִּלְעָו וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה'."

כשמחתך: "כערך השמחה שהיה לך על נחלת בית ישראל על אשר נעשית שממה, בערך הזה אעשה שמחה על שממותך."

(מצודת דוד)

"ונגד ששמחת על חורבן הארץ, כשמחתך וכו', כן אעשה לך שישמחו כולם על חורבן ארצך."

(מלב"ם)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

קנ"ד פסוקים באיכה כנגד קנ"ד פרשיות שבחומש

איכה ה' כ"ב: "כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד".
"קנ"ד פסוקים באיכה, כנגד קנ"ד פרשיות שבחומש, כי גלו על שעברו על התורה (עיין פתיחתא דאיכה רבה ד)".

(רוקח)

מדוע נפתחו דלתות ההיכל מאליהן קודם החורבן

יומא דף לט: "תנו רבנן: ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין, ולא היה לשון של זהורית מלבין, ולא היה נר מערבי דולק, והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן...".

"נפתחות מאליהן", אפשר לומר שזה החטא לפי שהבא ליטמא פותחין לו, כדאיתא לעיל (דף לח:). לכך מדה כנגד מדה נפתחו הדלתות מאליהם".

(עיון יעקב)

נסיים בדברי המדרש (איכה רבה ה' כ"א):

"השיבנו ה' אליך ונשובה", אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע, שלך הוא השיבנו! אמר להם: שלכם הוא, שנאמר (זכריה א' ג'): 'שובו אלי ואשובה אליכם נאם ה'". אמרה לפניו (כנסת ישראל): רבש"ע, שלך הוא, שנאמר (תהלים פ"ה א'): 'שובנו אלקי ישענו'. לכך נאמר: 'השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם".

אמן, וכן יהי רצון!

לא מצאו מנוח כנגד מה?

איכה א' ג': "גלתה יהודה מעני ומרב עבדה היא ישיבה בגוים לא מצאה מנוח כל רדפיה השיגוה בין המצרים".

"גלתה יהודה בית המלכות דאתי מיהודה גלתה מעוני, בעוון שהיו מענין יתומים ואלמנות, כדברי התרגום: "אזולו בית יהודה בגלותא על דהוו מענין יתמין וארמלן". ובעוון זה "היא ישיבה בגוים לא מצאה מנוח", מדה כנגד מדה, שלא נתנו מנוח ליתומים ואלמנות בעינויים.

ואף על פי שדרך העולם וחוק במלכים כשגולים בין המלכות חולקים להם כבוד בגלותם ונוהגים עמהם כשורה ואין נותנין עליהם שום עול, ועם כל זה היא ישיבה בגוים, 'היא' דיקא, שהיו אב במלכות ולא מצאה מנוח, אדרבא "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", בראותם להם בצרה היו רודפים להם באותה שעה, להוסיף צרה על צרתו כדי שלא ימצא מנוחה כלל".

(מעיל צדקה אות תתשי"ב)

הרגו את זכריה, לכך שכבו לארץ. דם כנגד דם

איכה ב' כ"א: "שכבו לארץ חוצות נער וזקן בתולתי ובחורי נפלו בקרב הרגת ביום אפך טבתת לא חמלת".

"שכבו לארץ חוצות, לפי שהרגו את זכריה, לכך שכבו לארץ חוצות נער וזקן וכו'... דם זכריה היה לח ותוסס (גיטין דף נז:). ורמוז בתורה (בראשית ט') "שופך דם האדם באדם דמו ישפך", שפכו דם זכריה, "שופך" (406) בגימטריא "זכריהו בן יהוידע" (405), 'באדם', בא דם, הדם היה יוצא ובא, תוסס היה, לכך דמו ישפך, דמו של ישראל נשפך אחרי שעמד הבית ת"י שנים, כמנין "ישפך", בדור נ' כמנין דמ"ו".

(רוקח)

לא מצאו מנוח כנגד שעינו היתומים והאלמנות ולא נתנו להם מנוח

איכה א' ג': "גלתה יהודה מעני ומרב עבדה היא ישיבה בגוים לא מצאה מנוח כל רדפיה השיגוה בין המצרים".

"גלתה יהודה בית המלכות דאתי מיהודה גלתה מעוני, בעוון שהיו מענין יתומים ואלמנות, כדברי התרגום: "אזולו בית יהודה בגלותא על דהוו מענין יתמין וארמלן". ובעוון זה "היא ישיבה בגוים לא מצאה מנוח", מדה כנגד מדה, שלא נתנו מנוח ליתומים ואלמנות בעינויים.

ואף על פי שדרך העולם וחוק במלכים כשגולים בין המלכות חולקים להם כבוד בגלותם ונוהגים עמהם כשורה ואין נותנין עליהם שום עול, ועם כל זה היא ישיבה בגוים, 'היא' דיקא, שהיו אב במלכות ולא מצאה מנוח, אדרבא "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", בראותם להם בצרה היו רודפים להם באותה שעה, להוסיף צרה על צרתו כדי שלא ימצא מנוחה כלל".

(מעיל צדקה אות תתשי"ב)

קול כנגד קול

איכה ב' ז': "זנח ה' מזבחו נאך מקדשו הסגיר ביד אויב חומת ארמנותיה קול נתנו בבית ה' כיום מועד".

כיום מועד: "שהיו שמחים ומשוררים בתוכו בקול רם, כן נתנו האויבים בחרבנו קול שמחה".

(רש"י)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

הנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>